

ТЕРМИНОЛОГИЯ НА КИНОТО: МИГРАЦИЯ И ЗАЕМАНЕ НА ТЕРМИНИ В БЪЛГАРСКИЯ, РУСКИЯ И УКРАИНСКИЯ ЕЗИК

Радостина Стоянова
Санктпетербургски държавен университет

Радостина Стоянова. Терминология кино: миграция и заимствование терминов в българском, руском и украинском языках

В статье представлены наблюдения над современной болгарской, русской и украинской терминологией кино как формы искусства. Специальное внимание уделено феноменам миграции и заимствования терминов как методов специфического для данной сферы словарного заимствования; прослеживается путь заимствований от языка-источника, иногда через язык-посредник, к языку-реципиенту; выявлены некоторые термины, появившиеся на местной почве; рассматриваются термины по способу заимствования – транслитерация, калькирование, присоединение терминологических элементов. Процесс интернационализации терминологических систем болгарского, русского и украинского языков рассматривается как тенденция сближения литературных языков.

Ключевые слова: терминология, кино, миграция, заимствование, язык-посредник, интернационализм, интернационализация, транстерминологизация, болгарский язык, русский язык, украинский язык

Radostina Stoyanova. Terminology in Cinematography: migration and borrowing of terms in Bulgarian, Russian and Ukrainian

This article presents observations on the modern Bulgarian, Russian and Ukrainian film terminology as an art form. Special attention is paid to the phenomena of migration and borrowing of terms as methods of the discipline-specific vocabulary replenishment; the path of borrowings from the source language to the recipient language, sometimes through the intermediary language is traced; some terms of domestic origin are revealed; terms by the method of borrowing are considered – transliteration, calquing, joining of term elements. The process of internationalization of the terminological systems of the Bulgarian, Russian and Ukrainian languages is considered as a tendency of convergence of literary languages.

Key words: terminology, cinematography, migration, borrowing, mediate language, internationalism, internationalization, transterminologization, Bulgarian, Russian, Ukrainian

Киното като сфера на научното познание представлява комплексна интердисциплинарна област, обхващаща киното като вид изкуство (киноизкуство), неговата история и теория (кинознание), езика на киното, областта на киноповествованието и наратологията, актьорското майсторство, техниката за създаване на филми (киноиндустрията), киножурналистиката и др.

Засилващата се тенденция към интердисциплинарност на научните изследвания в областта на киното отваря границите на киноведската наука и нейната терминология и като резултат от това се наблюдава миграция на термини от други области на знанието. Целта на изследването е да проучи заемането на термини в областта на киното и да установи каква е ролята на този процес при терминологичната номинация в български, руски и украински език.

I. Източници на изследването

Като източник на това изследване са използвани речници (ТСК 2017, Кино 1987, Миславски 2007, Шчербинина 2015, БРЕС 2009, Стоева 2010), учебници и учебни пособия по кинематография, средства за масова комуникация и интернет ресурси, свързани с киното, и др.

II. „Миграция“ на термини към терминологията на киното

Международната интеграция и дигитализирането на всички сфери на обществения живот, и в частност на сферата на изкуството, влияят върху тенденциите към транстерминологизиране и интернационализирание на терминологията на изкуството, чиито граници са отворени за попълване с нови термини.

Терминологията на киното съществува и функционира на границата на различни професионални области – 3D технологиите, компютърната графика, осветлението, грима, управлението на кинематографския процес, снимачното оборудване, актьорското майсторство и др. (Батиг 2013: 99). В. А. Батиг отбелязва, че това са отделни и самостоятелни терминосистеми, които могат да се разглеждат като подобласти на системата от кинотермини, или обратното – киноиндустрията следва да се раздели на отделни отрасли и терминологията на изброените области да се разглежда като техен собствен фонд (Батиг 2013: 99).

Миграция на термини от различни изходни научни области в посока към кинотерминологията се наблюдава както през по-ранните етапи от формирането на лексикалния състав в дадената област, така и през съвременния етап на развитие.

Нека разгледаме няколко примера за термини, мигрирали от различни сфери:

- архитектура: бълг. *декор* – рус. *декор* – укр. *декор*; бълг. *павилион* – рус. *павильон* – укр. *павільйон*;
- литература: бълг. *комикси* – рус. *комиксы* – укр. *комікси*; бълг. *нежен реализъм* – рус. *нежный реализм* – укр. *ніжний реалізм*;
- театър: бълг. *кинодрама* – рус. *кинодрама* – укр. *кінодрама*; бълг. *кинокомедия* – рус. *кинокомедия* – укр. *кінокомедія*; бълг. *камер-шпиле* – рус. *каммершпиле* – укр. *камершпіле*; бълг. *режисьор* – рус. *режиссёр* – укр. *режисер*;
- естетика: бълг. *кич* – рус. *китч (кич)* – укр. *кітч (кіч)*;
- икономика: бълг. *маркетинг* – рус. *маркетинг* – укр. *маркетинг*; бълг. *киноикономика* – рус. *киноэкономика* – укр. *кіноекономіка*; бълг. *киноиндустрия* – рус. *киноиндустрия* – укр. *кіноіндустрія*;
- физика: бълг. *късофокусен обектив* – рус. *короткофокусный объектив* – укр. *короткофокусний об'єктив*;
- фотография: бълг. *лента* – рус. *лента* – укр. *стрічка* и др.

За по-ранния етап от формирането на терминологията на киното е характерно заемането на термини от други области на изкуството. При това в редица случаи се наблюдава добавяне на терминоелементи към вече съществуващи термини. Например терминоелементът „кино-“ се използва за номинация на редица базови за тази област термини: бълг. *киноактьор* – рус. *киноактёр* – укр. *кіноактер*; бълг. *кинорежисьор* – рус. *кинорежиссёр* – укр. *кінорежисер*; бълг. *кино-жанр*¹ – рус. *киножанр* – укр. *кіножанр*; бълг. *кинодрама* – рус. *кинодрама* – укр. *кінодрама*; бълг. *кинодраматургия* – рус. *кинодраматургия* – укр. *кінодраматургія*; бълг. *кинофестивал* – рус. *кинофестиваль* – укр. *кінофестивал*; бълг. *кинокомедия* – рус. *кинокомедия* – укр. *кінокомедія*; бълг. *киноновела* – рус. *киноновелла* – укр. *кіноновела*; бълг. *кинописес* – рус. *кинопьеса* – укр. *кінопьеса*; бълг. *кинопоема* – рус. *кинопоэма* – укр. *кінопоема* и др. Този терминоелемент показва висока активност и в трите разглеждани славянски езика, срв.:

бълг. **кино-** → *киноактьор*, *киноархив*, *кинодеец*, *кинозала*, *киновлак*, *кинознание*, *кинодраматургия*, *киноизкуство*, *кинодраматургия*, *киноиндустрия*, *кинолента*, *кинолетопис*, *киноклуб*, *кинокомедия*, *киноновела*, *кинокритика*, *киномрежа*, *кинообразование*, *кинооператор*, *кинорежисьор*, *киноплощадка*, *кинопромишленост*, *кинописес*, *кинопоема*, *кинопропаганда*, *кинорепортаж*,

¹ Тук и по-нататък в статията примерите се изписват във вида, в който са срещнати в източниците, макар че невинаги това съответства на приетите правописни правила.

киносалон, киностудия, кинотеатър, кинотеория, кинотворец, кинохроника, кинофабрика, кинофестивал, кинофилм, киножанр и др.;

рус. **кино-** → киноактър, киноархив, киноведение, кинодрама, кинодраматургия, кинодеятели, киножанр, киножурнал, кинозал, киноиндустрия, киноискусство, кинокартина, киноклубы, кинокомедия, кинокритика, кинолениниана, кинолента, кинолетопись, кинокомедия, киноновела, киноплощадка, кинообразование, кинооператор, кинопаремии, кинопоезд, кинопоказ, кинопрокат, кинопромышленность, кинопропаганда, кинопьеса, кинорежиссёр, кинорепортаж, киносалон, киносеанс, киносетъ, киноскрипт, кинословари, кинотеатр, кинотеория, кинохроника, кинофильм, киностроителство, киностудия, кинотворец, кинотехника, кинофабрика, кинофестивал, кинофикация, киноекспресионизъм, киноэнциклопедия и др.;

укр. **кіно-** → кіноактер, кінозірка, кінопропаганда, кінознавство, кінодекламация, кінодрама, кіножанр, кіноекспресіонізм, кінокамера, кінокоманда, кінопаремії, кіноскрипт, кінодраматургія, кіномистецтво, кіноновела, кінофірма, кінокомпанія, кінопалата, кіновиробництво, кінопересувка, кіноплівка, кінопрокат, кінопрокатний, кинорежисер, кіноіндустрія, кінопоэма, кінопромисловість, кінопроцес, кінопьеса, кінофестивал, кінофікація, кінофільм, кінохроніка, кіноконцерн, кінематографіст, и др.

На по-късен етап от формирането на кинотерминологията се наблюдават случаи, при които съществуващите значения се диференцират. Обозначенията на новите явления се уточняват, конкретизират се или се обобщават. Например в руски (и донякъде в български) език терминът от сферата на фотографията *лента*, чието първоначално значение е ‘материал, върху който се заснема филм’, постепенно получава ново значение ‘кинофилм’ (рус. *кинолента* /*кинофильм*/)². Така се появяват термини като: бълг. *документална лента* – рус. *документальная лента*, рус. *историческая лента* (*историческая картина*), рус. *кинематографическая лента*, рус. *чёрно-белая лента*, рус. *цветная лента* и др.

Следователно съвременната терминология на киното представлява обширна система от терминологични единици, отворена към навлизане на нови термини от различни сфери на науката.

От друга страна, киноиндустрията, както подчертава В. А. Батиг, стимулира развитието на кинокритиката и киноизкуството като цяло: възникват нови технологии, художествени идеи и концепции, за назоваването на които са нужни нови термини, а това е показател, че кино-

² *Кинолента* 1. Отдельный экземпляр, отпечаток кинофильма. 2. То же, что кинофильм. (МАС 1957 – 1984).

индустрията попълва терминологичния фонд на граничните области (Батиг 2013: 99).

В българската, руската и украинската терминология в областта на киното, макар и относително рядко, се срещат термини, образувани **на местна почва**, срв.: рус. *агитки* – „ранен жанр в съветското кино; късометражни филми, подобни на плакатите и листовките“ (ТСК 2017: 11); рус. *КИНОКИ* (кино-оки), известни също като рус. „кино-разведчици“ (бълг. ‘киноразузнавачи’) „творческо обединение на съветски документалисти през 1920-те години, формирало се около фигурата на режисьора Дзига Вертов“³. И все пак основният масив от термини е зает по различно време от различни езици.

III. Заемането като начин за попълване на кинотерминологията

В терминологията „заемането се разглежда като един от начините за създаване на термини, при които лексикалните единици се пренасят от един естествен език или език за специални цели в друг естествен език или език за специални цели“ (Буянова 2014: 141). Според М. Попова „заемането на термини от чужди езици може да бъде определено като един от най-продуктивните начини за попълване на терминологичните системи с нови единици и по този начин да бъде отнесено към терминологичното образуване, в частност, към неговия езиков етап, който се съотнася с терминологичната номинация“ (Попова 2012: 416 – 417).

Динамичното развитие на киното води, от една страна, до появата на многобройни нови реалии, предимно в англоезичната лингвокултура, които се разпространяват в целия свят. Вследствие на това в другите езици се образува езиков вакуум при номинацията на споменатите явления. По този начин заетите и калкираните терминологични единици отразяват в езикова форма основните етапи и насоки, а така също и спецификата на формиране на понятийната система в дадената област.

В българската, руската и украинската терминология на киното заетите и калкираните термини представляват значителна част от фонда на термините и репрезентират спецификата и етапите в развитието на киното в България, Русия и Украйна.

Заемането на терминологична лексика играе важна роля в терминологичната номинация на всички равнища на езиковия субстрат в професионалната реч от сферата на киното – в терминологичната система, в устната професионална лексика и в професионалния жаргон: рус. *прелайт* < англ. *pre-light*; рус. *прешут* < англ. *pre-shoot*; рус. *продакшън сервис* < англ.

³ Википедия. Свободная энциклопедия. *Киноки*. <<https://ru.wikipedia.org/>> (09.04.2017)

production service; рус. *хум* < англ. *hoot*; рус. *фулл-хаус* < англ. *full house*; рус. *смэш-кат* < англ. *smash cut*.

Значителна част от базовите термини на киното, заети в български, руски и украински от различни езици донори и утвърдили се в речниковия състав на трите езика, днес се възприемат като загубили чуждия си произход, например: бълг. *екран* – рус. *экран* – укр. *екран* < фр. *écran*; бълг. *камера* – рус. *камера* – укр. *камера* < лат. *camera*; бълг. *кино* – рус. *кино* – укр. *кіно* < др.-гр. *κίνημα* < *κινέω* < праиндоевр. *keie – ‘движа’ и др.

Тук трябва да подчертаем, че сред заетите термини се открояват особен тип термини, известни като интернационализми. В лингвистиката под *интернационални думи/интернационализми*, се разбират думи, съвпадащи по своята външна форма, с напълно или частично съвпадащ смисъл, които изразяват понятия от международен характер в областта на науката и техниката и функционира в не по-малко от три неблизкородствени езика (Езикознание 1998: 197).

Според М. Попова „интернационализмът трябва да отговаря на две условия: еднакви или близки значения и принадлежност поне към три езика, два от които са от различни езикови семейства“ (Попова 2012: 421). Тези условия не се отнасят до заемката. За *заемка* се приема всяка езикова единица, която е заета от друг език, за разлика от интернационализма, който може да бъде и заемка, и домашна езикова единица. М. Попова отбелязва, че за българския език почти всички интернационализми са заемки. В английския език (и по-рядко в други езици) голям брой от интернационализмите са домашни думи (Попова 2012: 421).

Основният масив от интернационализми в терминологията на киното е представен от лексеми, изградени от терминоелементи (морфем) със старогръцки и латински произход.

1. Гръко-латински заемки

Гръко-латинските терминоелементи имат голям потенциал за означаване на научни понятия с интернационален характер. Термините, които съдържат гръко-латински морфем, са базов източник за попълване на отделните терминосистеми на книжовните езици (Володина 1993: 37) и в частност в българския, руския и украинския език, например:

бълг. *амфитеатър* – рус. *амфитеатр* – укр. *амфітеатр* < гр. *ἀμφιθέατρον* (*amphitheatron*) „1) архитектурно съоръжение в Древния Рим за публични зрелища. [...] 2) Места за зрителите в затворени помещения, разположени в затворени дъгообразни етажи (в театри, кина, аудитории) или около кръгла арена (в цирка)“ (ТСК 2017: 32);

бълг. *анимационно кино* – рус. *анимационное кино (анимация)* – укр. *анімаційне кіно (анімація) (мультиплікаційне кіно)*, англ. *animation*, фр. *animation*, итал. *animazione* < лат. *animatus* „в киното анимация се нарича изкуството на мултипликацията (буквално – размножаването)“ (Миславски 2007: 7);

бълг. *мултипликационно (анимационно) кино* – рус. *мультипликационное (анимационное) кино* – укр. *мультиплікаційне (анімаційне) кіно /анімація/* < лат. *multiplicatio* – „изкуство, в основата на което лежи създаването на илюзия за движение (оживяване) на рисувани и различни обемни (куклени, пластилинови, барелефни и др.) живописни образи, зафиксирани на лента по метода на покадровото заснемане“ (ТСК 2017: 410);

бълг. *кинохроника* – рус. *кинохроника* – укр. *кінохроніка* < гр. *κινῆω* + гр. *χρόνος* – „вид киноизкуство, чийто материал са заснети действителни събития“ (Кино 1987: 128, 197);

бълг. *неореализъм* – рус. *неореализм* – укр. *неореалізм* < гр. *neos* + лат. *reales* – „терминът със значение „нов реализъм“ се употребява по отношение на филмите, създавани в Италия между 1945 и 1949 г.“ (Миславски 2007: 88);

бълг. *стерео кино* – рус. *стереокино (стéреокинемато́граф, 3D)* – укр. *стереоскопічне кіно, стереофільм* < гр. *stereos* – твърд, пространствен + *skopeo* – наблюдавам – „вид кинетамография, чиито технически методи създават у зрителя илюзията за обемност на обектите, изобразени на екрана“ (Миславски 2007: 36).

Редица термини, които съдържат гръко-латински морфемни, са заети в българския, руския и украинския език чрез език посредник. Например в руски апаратът за заснемане на движещи се картини, наречен от братята Люмиер ‘*cinématographe*’, е зает опосредствано през немски (рус. *кинематограф*) и през френски (рус. *синематограф*). Впоследствие вариантът *кинематограф* става доминиращ в руски. В български и украински също е възприет немският вариант: бълг. *кинематограф* – укр. *кінематограф* (по-рядко – укр. *сінематограф, укр. сінематографія*). Срв.:

бълг. *кинематограф* – рус. *кинематограф* – укр. *кінематограф* < нем. *Kinematograph* и < фр. *cinématographe* (< гр. *κινεμα* ‘движение’ и *γραφο* ‘пиша’);

бълг. *декор* – рус. *декор* < фр. *decor* < лат. *decoro* ‘украсявам’;

бълг. *интерактивно кино* – рус. *интерактивное кино* – укр. *інтерактивне кіно* < англ. *interactive cinema* < лат. *inter* ‘между’ + лат. *actio* ‘действие, дейност’.

бълг. *киноалюзия ‘алюзия в киното’* – рус. *киноаллюзия ‘аллюзия в кинематографе’* – укр. *алюзія в кіно ‘алюзивне кіно’* < англ. *allusion* < лат. *lusio* ‘игра’, ‘развлечение’.

бълг. *павилион* – рус. *павильон* – укр. *павільйон* < фр. *parvillion* < лат. *parvilio* ‘пеперуда; шатра’;

Изброените термини принадлежат към международните термини. Те се отнасят към фонда на основната терминология на киното и са добре адаптирани към словообразователната система в трите разглеждани езика.

2. Заемки от английски, италиански, немски и френски език в терминосистемата на киното

- **От английски език.** Както и следва да се очаква, във връзка с водещата роля на Холивуд в световната киноиндустрия, основният масив заети термини в съвременната българска, руска и украинска терминология е именно от английски. С тях се попълват на практика всички подсистеми на терминологията на киното, срв.:

бълг. *арт хаус кино* – рус. *артхаус (арт-хаус)* – укр. *арт-кіно, арт-хаус* < англ. *art house (art house, art cinema, art movie, art film)* – „първоначално кинотеатър, в който се прожектирали авангардни филми или кинокласика за изкушения зрител. Тъй като тези филми били насочени към по-образованите зрители, артхаусите често се разполагали близо до колежи и университети“ (Миславски 2007: 9);

бълг. *видео миксер* < рус. *видеомикшер* < англ. *vision mixer* – „устройство за обединяване на видеосигнали от няколко телевизионни датчика с цел формиране на комбинирано изображение“ (БРЭС 2009);

бълг. *виставижън* – рус. *виставижн (виста-вижн)* < англ. *VistaVision (Vistavision Motion Picture High-Fidelity)* – „широкоекранна кинематографска система, използваща за снимане стандартна 35-мм лента, която се движи в кинокамерата хоризонтално, и сферична (аксиално-симетрична) оптика“⁴;

бълг. *долби система* – рус. *долби-систем* – укр. *долбі-систем* < англ. *dolby system*, наречена е по името на създателя си, инженер Долби – „система за висококачествен стереозвук съпровод на филма, използвана за първи път през 1965 година“⁵;

бълг. *драйвин кино* – рус. *драйвин* – укр. *драйвін* < англ. *drive-in* ‘влез с автомобил’ – „(кинотеатри за автомобилисти) кинопаркинзите се появяват в Юга и Запада на САЩ, тоест навсякъде, където за това са способствали климатичните условия“⁶;

⁴ Wikipedia, the free encyclopedia. *VistaVision*. <<https://ru.wikipedia.org/wiki/VistaVision>>

⁵ Англо-русский словарь кинотерминов. *Долби-систем*. <https://studopedia.net/12_71379_anglo-russkiy-slovar-kinoterminov.html> (12.03.2017).

⁶ Англо-русский словарь кинотерминов. *Драйвин*. <https://studopedia.net/12_71379_anglo-russkiy-slovar-kinoterminov.html> (12.03.2017).

бълг. *дигитален интермедиа* – рус. *цифровой интермедизйт* (*цифровая промежуточная копия*) < англ. *digital intermediate* – „съвременна дигитална технология за кинопроизводство, позволяваща да се избегне употребата на кинолента и контрастиране на междинните стадии“⁷ и др.

бълг. *маркетинг* – рус. *маркетинг* – укр. *маркетинг* < англ. *marketing* „адаптиране на кинопродукцията към пазара въз основа на проучване на потребителското търсене. Активният маркетинг е поредица от дейности (включително реклама), чиято цел е да повишат търсенето на един или друг филм“ (Миславски 2007: 265);

бълг. *психо-биди* – рус. *психо-бидди* (*психобидди*) (*хэгэксплуатейшин*) < англ. *psycho-biddy* (*hagsploitation*) – „филмов поджанр, съчетаващ елементи от жанровете на ужасите, трилърите и женските филми, в които традиционно фигурира възрастна жена, била някога очарователна, която е станала психически неуравновесена и тероризира всички около себе си“⁸;

бълг. *римейк* – рус. *ремейк* и *римейк* < англ. *retake* – „форма на творческо прекодиране и нова интерпретация на издадени по-рано произведения (музикални, литературни, кинематографични)“ (Шчербинина 2015: 200), „филм, който повтаря сюжета на заснет по-рано известен кинофилм. Целта е да се използва с търговска цел вече станалият популярен сюжет в съчетание с нови технически средства“ (ТСК 2017: 509);

бълг. *ъндърграунд* – рус. *андеграунд* (*андерграунд*) < англ. *underground* – „художествени направления в западноевропейското и руското изкуство (в музиката, литературата, киното, изобразителното изкуство и др.), противопоставящи се на официалното изкуство“ (ТСК 2017: 34);

рус. *большая восьмёрка* < англ. *big eight* – „термин, назоваващ осемте най-големи американски кинокомпании, представляващи „класическия“ Холивуд (30-те – 50-те години на XX век)“⁹;

рус. *букер* < англ. *cinema booker* – „мениджър по киноразпространението, който оценява търсенето на целевата зрителска аудитория и въз основа на този анализ съставя репертоарната мрежа на конкретния кинотеатър“¹⁰;

Освен чрез цялостна **транскрипция** на термина от изходния език, както е в следните примери: бълг. *мокбъстър* – рус. *мокбастер* – укр.

⁷ Википедия. Свободная энциклопедия. *Цифровая промежуточная копия*. < <https://ru.wikipedia.org/> > (13.07.2016).

⁸ Википедия. Свободная энциклопедия. *Психо-бидди*. < <https://ru.qaz.wiki/wiki/Psycho-biddy> > (13.07.2016).

⁹ Дефиницията е наша – Р. Ст.

¹⁰ Словарь для киномана. Кинословарь. *Букер*. (АВТОР: MOZIN, ОКТЯБРЬ 31, 2015) < <http://urokikino.ru/kinoslovar/> > (13.07.2016).

мокбастер < англ. *mockbuster*; бълг. *блексплойтейшън* – рус. *блексплойтейшен* / *блэксплойтэйшен* – укр. *блексплойтейшин* < англ. *blaxploitation*, рус. *мексплойтейшин* < англ. *texploitation*; рус. *сексплотэйшин* < англ. *sexploitation (sexploitation film)* и др., в някои случаи в руски език е използван хибриден начин на заемане, а именно – чрез транскрипция на първия компонент и добавянето му към вече усвоена в друг фонетичен облик заемка, например: рус. *блексплуатация* < англ. *blaxploitation*, рус. *мексплуатация* < англ. *texploitation*, рус. *сексплуатация* < англ. *sexploitation (sexploitation film)* и др.

В съвременната българска, руска и украинска терминологична система на киното **калкираните** термини от англоезичен произход заемат значително място, срв.: бълг. *пътен филм (произведение), пътно кино (жанр), роуд-кино*¹¹ – рус. *дорожное кино* – рус. *дорожное кино* – укр. *дорожнє кіно* < англ. *road movie*; бълг. *семеен филм* – рус. *семейный фильм* – укр. *сімейний фільм* < англ. *family film*; бълг. *филм на ужасите* – рус. *фильм ужасов* – укр. *фільм жахів* < англ. *horror film* и др.

В. А. Батиг отбелязва, че „от 80-те години на XX век насам руският език активно заема жанрови наименования от английски, а от средата на 90-те години тези заемки губят системния си характер и се превръщат преди всичко в способ за ситуативно категоризиране на кинопродукцията“ (Батиг 2013: 102 – 103).

Някои термини от сферата на киното, които са преминали от английски, могат да се срещнат в единични случаи или изобщо да не се срещнат в средствата за масова информация. Към този вид се отнасят например следните термини, използващи се за означаване на жанровете в киното в англоезичната лингвокултура, например *ozploitation*, *swashbuckler (swashbuckler film)* (ср. рус. *фильм плаща и ипаги*), срв.:

бълг. и рус. *above-the-line (ATL)* и *below-the-line (BTL)* – „термини, използващи се в Холивуд за означаване на перата за бюджета на филма, обхващащи основните разходи за заснемането му“;

бълг. и рус. *poverty row* – „термин, използвал се в Холивуд през „класическия период“ от 20-те до средата на 50-те години на 20. век за обозначаване на група дребни небогати кинокомпании с ограничена независимост, снимащи нискобюджетни филми“¹²;

¹¹ Непознати на път в ситуации с „неизвестни“ за живота и тях самите – с въображение или от незнание. Роуд-кино със загадка, приключение, романтика, меланхолия и въпрос... <<https://bnt.bg/bg/a/ave>> (23.02.2017)

¹² Wikipedia, the free encyclopedia. *Poverty Row*. <https://ru.qaz.wiki/wiki/Poverty_Row>; Википедия site:wikichi.ru *Poverty Row*. <https://wikichi.ru/wiki/Poverty_Row> (15.06.2017).

бълг. и рус. *technirama* „широкоекранна система, разработена от италианския филиал на американската фирма Technicolor“¹³;

рус. *direct-to-video* (от англ. ‘непосредствено на видео’) – „разпространен англоезичен израз, използван за означаване на категорията нискобюджетни или неуспешни от гледна точка на перспективите за киноразпространение филми“¹⁴;

бълг. *video mirroring* – „изходен конектор на проектора, който позволява на монитор или друг проектор да споделят картина от един и същи видеоизточник“¹⁵.

- **От френски език.** Заемат се термини в областта на актьорското майсторство, естетиката и стилистиката на киното, снимачните техники, срв.:

бълг. *амплуа* – рус. *амплуа* – укр. *амплуа* < фр. *emploi* – „относително устойчиви типови роли, които съответстват на възрастта, външния вид и стила на изпълнение на актьора; трагик, комик, герой любовник, субретка, инженерю, трагестива, пародиен актьор, идиот, резоньор и др.“ (Миславски 2007: 7);

бълг. *авангард* (киноавангард) – рус. *авангард* (киноавангард) – укр. *авангард* < фр. *première avant-garde*. „Изразът „първи авангард“ в историята на киното означава френската школа от началото на 1920-те години, възникнала като новаторско движение в комерсиалното кино“¹⁶;

бълг. *новата вълна* – рус. *новая волна* – укр. *нова хвиля* < фр. *nouvelle vague* – „терминът се използва за означаване на редица френски филми, излезли от 1959 г. до 1962 г., представляващи определено направление на френското кино“¹⁷;

бълг. „калигаризъм“ – рус. „калигаризм“ – укр. *калігаризм* < фр. *Caligarisme* – „терминът води началото си от немския експресионистичен филм „Кабинетът на доктор Калигари“ (1919) и е въведен в обращение от французите след Първата световна война. „Калигаризъм“ се е използвал по отношение на следвоенна Европа, където всичко било обърнато с краката нагоре“ (Миславски 2007: 74);

¹³ Николай Майоров (23.11.2016) *Technirama*® (*Технирама*).

<<http://cinemafirst.ru/technirama-tehnirama/>>; Википедия. Свободная энциклопедия. *Technirama*. <<https://wikicom.ru/wiki/Technirama>> (15.06.2017).

¹⁴ Википедия. Свободная энциклопедия. *Direct-to-video*.

<<https://ru.wikipedia.org/wiki/Direct-to-video>> (15.06.2017).

¹⁵ Home Cinema. Проектори за бизнес и домашно кино. *ПРОЕКТОРЪТ ОТ А ДО Я – РЕЧНИК*. <<https://www.home-cinema.bg/obektivi-za-proektor-i-ComCategory352bg>> (15.06.2017).

¹⁶ Wikipédia. L'encyclopédie libre. *Première avant-garde (cinéma)*.

<[https://fr.wikipedia.org/wiki/Première_avant-garde_\(cinéma\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Première_avant-garde_(cinéma))> (15.06.2017).

¹⁷ Дефиницията е наша – Р. Ст.

бълг. *ракурс* – рус. *ракурс* – укр. *ракурс* < фр. *raccours* – „намаляване на размерите и формата на реалните и въображаемите предмети и фигури при тяхното отдалечаване от окоото по законите на линейната перспектива. Понятието „ракурс“ се използва по-конкретно за обектите, които изцяло или на части се разглеждат при неочаквано завъртане и под остър ъгъл на зрението (съвсем отблизо, отгоре надолу, отдолу нагоре и т. н.) [...] Проблемът за ракурса съществува и в перспективния релеф, в илюстрациите, които използват силни пространствени и мащабни контрасти, в киноизкуството“ (ТСК 2017: 498 – 499);

бълг. *синема верите* – рус. *синема-веритэ* (*синема верите*) – укр. *сінема-веріте* < фр. *cinéma vérité* ‘правдиво кино’ – „използван на Запад термин, обозначаващ метода за заснемане на документални и игрално-документални филми, който се основава на разгърнати интервюта и наблюдение на реални или изкуствено провокирани ситуации. Терминът „синема верите“ е въведен в употреба в периода между 50-те и 60-те години от група френски документалисти“ (Миславски 2007: 113);

рус. *камера-перо* – укр. *камера стилю* < фр. *caméra-stylo* – „терминът е въведен от френския режисьор Александър Астриук през 1948 година в един от неговите програмни текстове, в който той сравнява камерата с неизменното перо, което позволява с кинокамерата да се пише така свободно, както писателят пише с перото“ (Миславски 2007: 74);

рус. *фильм-ревю* (*музыкальный фильм*) – укр. *фільм-ревію* < фр. *revue* – „кинопроизведение, в което музиката изпълнява важни смислови и композиционни функции, определя жанровата и стилистичната характеристика на филма“ (Кино 1987: 280);

рус. *фильм плаща и шпаги* – укр. *фільм плаща і шпаги* < фр. *film de cape et d'épée* – „жанр на историко-приключенското кино с динамично развитие на действието и фехтовални дуели. Действието се развива в Европа и в нейните колонии от края на XVI до началото на XIX век“¹⁸.

- **От италиански език.** Заемките са свързани предимно, но не единствено с жанрови наименования и течения в италианското кино, срв.:

бълг. *джало филм* – рус. *джалло, джиалло* – укр. *жовтий фільм* < итал. *giallo* ‘жълт’ – „поджанр на италианските филми на ужасите, съчетаващ елементи на криминален трилър и еротика“¹⁹;

¹⁸ Википедия. Свободная энциклопедия. *Фильм плаща и шпаги*. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Фильм_плаща_и_шпаги> (15.06.2017).

¹⁹ Википедия. Свободная энциклопедия. *Джалло, джиалло алл'итальяна*. <<https://ru.wikipedia.org/wiki/Джалло>> (12.03.2106).

бълг. *сценарий* – рус. *сценарий* – укр. *сценарій, кіносценарій* < итал. *Scenario* – „литературната основа на филма – общ термин, обозначаващ отпечатаното произведение, в което детайлно се разказва за действията и диалозите във филма“ (Миславски 2007: 244);

бълг. „*филми на белите телефони*“ – рус. *кино белых телефонов* (кино де-ко) – укр. *кіно білих телефонів* < итал. *cinema dei telefoni bianchi* (*cinema descò*) – „термин, обозначаващ названията на поредица от филми, заснети в Италия от 1936 до 1943 г.“²⁰;

укр. *кіно „контестації“* – „течение в италианското кино, възникнало в средата на 60-те години, когато бунтовната младеж е на път да скъса с дребнобуржоазното си съществуване и да замине за далечни страни – Африка или Индия, където все още е възможно да се открие търсеният смисъл на живота. Кино „контестації“ провъзгласява революционния протест срещу обществото, системата и властта“ (Миславски 2007: 76).

- **От немския език** се заемат жанрови определения, названията на естетически течения и др.:

бълг. *кич* – рус. *кич* (*кич*) – укр. *кіч* (*кіч*) < нем. *Kitsch* – „термин, който отначало е означавал некачествено изработен предмет за продажба, а по-късно се превръща в естетически термин. Кичът е принципът на формиране на естетическия обект в руслото на „масовата култура“, удовлетворява масовото разбиране за красота, включително и в киното“ (Миславски 2007: 24);

бълг. *камеришиле* – рус. *каммершпиле* – укр. *камеришіле* < нем. *Kammerspiele* – „разновидност на драмата, формирала се в немския театър, изкуство и кино в началото на 20-те години на XX в. нещо като своеобразен протест срещу ирационалността на експресионистичния мироглед“ (Миславски 2007: 74);

бълг. *нова вещественост* – рус. *новая вещественность* – укр. *нова речевість* < нем. *Neue Sachlichkeit* – „течение в немската кинематография, появило се в средата на 20-те години в противовес на експресионизма“ (Миславски 2007: 90);

укр. *арбайтер фільм* < нем. *Arbeiter Film* ‘работнически филм’ – „жанр, който се е зародил в Германия, отделял специално внимание на „работническата“ или лумпенизираната прослойка в социално-икономически мащаб“ (Миславски 2007: 54).

²⁰ Википедия. Свободная энциклопедия. «*Кино белых телефонов*» < https://ru.wikipedia.org/wiki/Кино_белых_телефонов > (12.03.2106).

3. Заемки от други езици

- **От японския език** се заемат преобладаващо названията на различни аниме жанрове и филмова стилистика:

бълг. *бениши* – рус. *бэнси* (*кацудо-бэнси*, *кацубэн*) – укр. „*бениш*“ – „(*кацубен*“, „*сецумейся*“) – коментаторът, който съпровождал прожекцията на немите филми в Япония“ (Миславски 2007: 55);

бълг. *джидай-геки* – рус. *дзидай-гэки* – укр. *дзідайгекі* – „(японска историческа пиеса) – обобщено название на японските филми, в основата на които са залегнали историята и фолклорът. Действието на „джидай-геки“ е обърнато най-вече към епохата на самураите. Терминът обединява много жанрове, цяла филмова вселена – комедийни и трагични, с разкошна постановка и скромни битови драми“ (Миславски 2007: 63);

бълг. *джосей* – рус. *дзёсэй-эйга* (*дзьосей-ейга*) – укр. *дзьосей-ейга* „(японска женска пиеса) – обобщено название на японските „женски филми“, които водят началото си от 20-те години“ (Миславски 2007: 63);

бълг. *пинку ейга* – рус. *пинку эйга* – укр. *пінку-ейга* – „(*Pinku Eiga*) – японски филми с фриволно-еротичен характер“ (Миславски 2007: 181);

бълг. *чамбара* – рус. *тямбара* – укр. *кенгекі, тямбара* ‘бой с мечове’ – „(*Chanbara Eiga* – в превод от японски ‘фехтовален филм’) – японски фехтовални филми за епохата на самураите, чието динамично действие се свежда до финалния двубой с мечове. Терминът чамбара е възникнал като звукоподражание – имитира звънтенето на мечовете“ (Миславски 2007: 77);

бълг. *гендай геки* – рус. *гендай-геки* – укр. *гендайгекі* – „(съвременна японска пиеса) – японски филми за съвременността, като се започне от края на XIX век. Терминът обединява много жанрове“ (Миславски 2007: 149);

рус. *кацугеки* – укр. *кацугекі* – „(театър на двубоя) – японски исторически и фантастични филми, разпространени в началото на XX век“ (Миславски 2007: 75);

рус. *большая шестёрка* – термин, назоваващ през 50-те години на XX век по аналогия с Холивуд най-големите японски кинокорпорации: „Съотику“, „Тохо“, „Дайей“, „Тоей“, „Никацу“ и „Синхото“.

- **От китайски език:**

бълг. *уся* – рус. *уся* – укр. *уся* (*вуся*) < кит. *wuxia* – „приключенски жанр в китайското фантастично изкуство (в киното и литературата), демонстриращ източните единоборства. В киното е представен като филм с бойни изкуства, усложнен с различни фантастични ефекти“²¹.

²¹ Википедия. Свободная энциклопедия. *Уся*. < <https://ru.wikipedia.org/wiki/Уся> > (15.04.2016).

• **От иврит:**

рус. *фильм-бурекас* – укр. *бурекас фільм* „(иврит *Bourekas* – пирожки + *film*) – израилски комедиен филмов стил, критикуващ и пародиращ ортодоксалните евреи сефаради и ашкенази. Някои от филмите са мелодраматични, но по-голямата част отразяват стереотипа за различията между двата типа евреи“ (Миславски 2007: 55).

В изследвания материал в трите езика се срещат съставни термини, включващи два заети компонента, които могат да се срещнат изписани както слято (напр. рус. *кацугеки*), така и полуслято (рус. *гендай-геки*, рус. *дзёсей-эйга*), и разделно (рус. *тинку эйга*). Срв. също:

бълг. *арт хаус кино* – рус. *артхаус (арт-хаус)* – укр. *арт-кіно, арт-хаус*;

бълг. *гендай геки* – рус. *гендай-геки* – укр. *гендайгекі*

бълг. *психо-биди* – рус. *психо-бидди (психобидди)*;

бълг. *спагети-уестърн (спагети уестърн)* – рус. *спагетти-вестерн* – укр. „*спагеті-вестерн*“;

бълг. *стерео кино (стерео-кино)* – рус. *стереокино*;

бълг. *филм-спектакъл* – рус. *фильм-спектакль* – укр. *фільм-вистава*.

Тенденцията към интернационализация в българската, руската и украинската терминология на киното

Интернационализацията е една от най-емблематичните и актуални тенденции при функционирането на съвременната българска, руска и украинска терминология, в частност – на терминологията на киното.

М. Попова определя метатермина *интернационализация* като „формиране и разпространение на общ фонд от съотносителни езикови единици в най-малко три езика, поне два от които принадлежат към различни езикови семейства“ (Попова 2012: 419). Подчертавайки взаимовръзката и системните отношения на метатермина *интернационализъм* с метатермина *интернационализация* като ‘резултат’ и ‘процес’, М. Попова определя метатермина *интернационализъм* като „езикова единица, която принадлежи към интернационалния езиков фонд“ (Попова 2012: 419).

Съотносителните интернационализми се разглеждат според два признака – тяхната форма (морфема, лексема, словосъчетание, модел и т. н.) и значението им. Изхождайки от формата, едни учени разглеждат *интернационализмите* като думи (Хорецки, Рацова 1979), а други автори смятат, че *интернационализми* са всички езикови единици от морфемата до синтактичната конструкция (Млацек 1980: 22- 240; Смирнов

1997: 5; Попова 2012: 420; Куликова, Салмина 2002: 301). Що се отнася до значението, повечето изследователи смятат, че при интернационализмите то е еднакво или сходно (Акуленко 1972: 43; Смирнов 1997 и др.). Според други за интернационализмите не е задължително да има еднаквост или сходство на значението (Гринъов 1987: 39 и др.).

К. Гутшмит отбелязва, че интернационализацията представлява не *процес*, а *тенденция*, определяща „посоката на езиковите процеси, т. е. утвърждаването на иновациите (напр. увеличаването на хибридните образувания) и отстраняването на остаряващите и остарелите езикови единици, конструкции, норми“ (Гутшмит 1999: 9; вж. също Гутшмит 1995). Той смята, че „интернационализацията води до сближаване, до определена унификация на книжовните езици, до възникването на общи междуезикови черти на езиците от един културен кръг или два и повече допиращи се културни кръгове“ (Гутшмит 1999: 9). Според автора тези общи черти се откриват както в „субстанцията и строежа на системата“, така и „в типологичната конфигурация и в структурирането на книжовния език“ (Гутшмит 1999: 9).

Н. Б. Мечковская подчертава, че процесът на интернационализация на речниковия фонд в хуманитарните науки се усилва и че „няма алтернатива, но и за тревога няма основания, защото интернационалните термини не изместват народните обозначения, съставлящи ядрото на речника, а заемат относително периферни области на езиковото съзнание“ (Мечковская 1999: 47). Направено е и важното уточнение, че „интернационалните термини представляват оптимална семиотична форма за затвърждаване на резултатите от хуманитарната мисъл, на професионалното хуманитарно знание“ (Мечковская 1999: 55). Редица учени отбелязват, че самата тенденция към интернационализация се наблюдава най-ярко и отчетливо именно в терминологията, като за различните терминосистеми тя протича различно (Колковска 2006).

В българската, руската и украинската терминология на киното английският език играе ролята на основен източник за интернационализация.

Изводи

Терминологията на киното отразява както тенденциите в развитието на киноиндустрията, така и интернационалния характер на терминологичните единици. В български, руски и украински език формирането на терминологията на киното протича по сходен начин, което е резултат от интернационалния характер на киноиндустрията.

В съвременната българска, руска и украинска терминология функционират редица интернационални терминологични номинации, които

отразяват базовите понятия от сферата на киното. Примерите от гръко-латински произход свидетелстват за наличието на базов пласт интернационална лексика в трите разглеждани езика.

М. Попова отбелязва: „Интерпретирайки по най-обобщен начин специалното знание, като основни единици в научната реч с най-висока информативна стойност, термините трябва да подпомагат участниците в научната и специалната комуникация“ (Попова 2017: 253). Термините от сферата на киното функционират в писменото и устното общуване, а тяхното правилно използване е гаранция за успешна комуникация в различни комуникативни ситуации.

Анализираният в представеното изследване езиков материал в българската, руската и украинската терминология на киното е свидетелство, че тя продължава да се развива, формира и нормализира, тъй като някои нови англоезични термини не са усвоени в пълния им обем в трите разглеждани езика. В този план особено актуален става въпросът за по-обхватна и подробна лексикографска фиксация на термините в дадената сфера.

ЛИТЕРАТУРА

- Акуленко 1972:** Акуленко, А. А. *Вопросы интернационализации словарного состава языка.* [Akulenko, A. A. *Voprosy internatsionalizatsii slovarnogo sostava yazyka.*] Харьков: Издательство Харьковского университета, 1972.
- Батиг 2013:** Батиг, В. А. Сопоставительный анализ наименования жанров кино в английском и русском языках. [Batig, V. A. *Sopostavitel'nyj analiz naimenovaniya zhanrov kino v angliyskom i russkom yazykah.*] // *Вестник Санкт-Петербургского университета.* Сер. 9, Вып. 2, 2013, 99 – 103.
- БРЭС 2009:** *Большой Российский энциклопедический словарь.* [Bol'shoy Rossiyskiy entsiklopedicheskiy slovar'.] Репр. изд. Москва: Большая Российская энциклопедия, 2009.
- Буянова 2014:** Буянова, Л. Ю. *Терминологическая деривация в языке науки: когнитивность, семиотичность, функциональность.* [Buyanova, L. Yu. *Terminologicheskaya derivatsiya v yazyke nauki: kognitivnost, semiotichnost, funktsional'nost.*] Москва: Флинта, 2014.
- Володина 1993:** Володина М. Н. Национальное и интернациональное в процессе терминологической номинации. [Volodina, M. N. *Natsional'noe i internatsional'noe v protsesse terminologicheskoy nominatsii.*] Москва: Издательство МГУ, 1993.
- Гриньов 1987:** Grinyov, S. V. *Studies in Russian Terminological Borrowing. The State of the Art.* // *Neoterm*, 1987, №7/8.

- Гутшмит 1995:** Gutschmidt, K. Der Begriff der Tendenz in der slawischen Sprachwissenschaft. // *Das Russische in seiner Geschichte, Gegenwart und Literatur: Festschrift für Erika Gunther*. München, 1995, 52 – 69.
- Гутшмит 1999:** Гутшмидт, К. Тенденция интернационализации в современных славянских литературных языках – отражения поверхностные и глубинные. [Gutschmidt, K. Tendentsiya internatsionalizatsii v sovremennyh slavyanskikh literaturnyh yazykah – otrazheniya poverhnostnyye i glubinnyye.] // *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*: [zborník referátov z medzinárodného vedeckého sympózia konaného v Bratislave 9.-11.10.1997]. Editor Ján Bosák. Bratislava: VEDA, Vydateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1999, 9 – 17.
- Езиковзнание 1998:** Языковзнание. Большой энциклопедический словарь. [Yazykoznanie. Bol'shoj entsiklopedicheskiy slovar'.] Главный редактор В. Н. Ярцева. Москва: Большая Российская энциклопедия, 1998.
- Кино 1987:** *Кино. Энциклопедический словарь*. [Kino. Entsiklopedicheskiy slovar'.] Гл. ред. С. И. Юткевич. Москва: Советская энциклопедия, 1987.
- Колковска 2006:** Колковска, С. Тенденциите към интернационализация и национализация в новата българска икономическа терминология. [Kolkovska, S. Tendentsiite kam internatsionalizatsiya i natsionalizatsiya v novata balgarska ikononicheska terminologiya.] // Пернишка, Е., М. Божилова, П. Костадинова (ред.). *Националният език в условията на чужди влияния и глобализация*. София: СУБ, 190 – 212.
- Куликова, Салмина 2002:** Куликова, И. С., Салмина, Д. В. *Введение в металингвистику (системный, лексикографический и коммуникативно-прагматический аспекты лингвистической терминологии)*. [Kulikova, I. S., Salmina, D. V. Vvedenie v metalingvistiku (sistemnyj, leksikograficheskiy i kommunikativno-pragmaticheskiy aspekty lingvisticheskoy terminologii).] Санкт-Петербург: „САГА“, 2002.
- МАС 1957 – 1984:** *Малый академический словарь*. [Malyy akademicheskiy slovar'.] Москва: Институт русского языка Академии наук СССР, 1957 – 1984. <<https://dic.academic.ru/dic.nsf/mas/22154>> (06.04.2017).
- Мечковская 1999:** Мечковская, Н. Б. Этно-культурные альтернативы в славянских терминологиях гуманитарного знания. [Mechkovskaya, N. B. Etno-kul'turnye alternativy v slavyanskikh terminologiyah gumanitarnogo znaniya.] // *Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti*: [zborník referátov z medzinárodného vedeckého sympózia

- konaného v Bratislave 9.-11.10.1997]. Editor Ján Bosák. Bratislava: VEDA, Vydateľ'stvo Slovenskej akadémie vied, 1999, 45 – 58.
- Миславски 2007:** Миславський, В. Н. *Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми.* [Mislavskiy, V. N. Kinoslovník. Termini, viznachennya, zhargonizmi.] Харків: Харківський музей міської садиби, 2007.
- Млацек 1980:** Mlacek, J. *Internacionálne jadro vo frazeologizmoch.* // *Studia Academica Slovaca. 9. Prednášky XVI. letného seminára slovenského jazyka a kultúry.* Red. J. Mistrík. Bratislava: Alfa, 1980, 223-240.
- Попова 2012:** Попова, М. *Теория на терминологията.* [Popova, M. Teoriya na terminologiyata.] Велико Търново: ИК „Знак 94“, 2012.
- Попова 2017:** Попова, М. *Приложно терминознание.* [Popova, M. Prilozhno terminoznanie.] София: Авангард Прима, 2017.
- Смирнов, ред. 1997:** *Тенденция интернационализации в современных славянских литературных языках.* [Tendentsiya internatsionalizatsii v sovremennyh slavyanskikh literaturnyh yazykah.] Отв. ред. Л. Н. Смирнов. Москва: ИСБ, 1997.
- Стоева 2010:** Стоева, Е. *Английско-български речник на фото, кино и видео термини и дефиниции* [Stoeva, E. Angliysko-balgarski rechnik na foto, kino i video termini i defínitsii.] София: Action, 2010.
- ТСК 2017:** *Терминологический словарь по культурологии.* [Terminologicheskiy slovar' po kul'turologii.] Москва: Флинта, 2017.
- Хорецки, Рацова 1979:** Horecký, J., Rácová, A. *Slovník jazykovedných terminov.* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľ'stvo. 1979.
- Щербинина 2015:** Щербинина, Ю. В. *Книга – текст – коммуникация.* Словарь-справочник новейших терминов и понятий [Shcherbinina, Yu. V. Kniga – tekst – kommunikatsiya. Slovar'-spravochnik noveyshih terminov i ponyatiy.] Москва: ФОРУМ ИНФРА-М, 2015.